

CYP(4)-03-12 (Papur 2)

Papur tystiolaeth ar gyfer y Pwyllgor Plant a Phobl Ifanc

Dyddiad: 26 Ionawr 2012

Teitl: Dechrau'n Deg

Diben

Darparu trosolwg o'r rhaglen Dechrau'n Deg i'r Pwyllgor Plant a Phobl Ifanc. Mae'r papur yn cynnwys adrannau ar:

- Ddarpariaeth;
- Arian;
- Trefniadau targedu;
- Cynllunio ar gyfer ehangu; a
- Gwerthuso.

1. Cyflwyniad

Rhaglen flaenllaw Llywodraeth Cymru ar gyfer y blynyddoedd cynnar yw Dechrau'n Deg, ac mae'n darparu llwybr tuag at wella cyfleoedd bywyd plant yn ein cymunedau mwyaf difreintiedig. Mae'n darparu cyfres "gyffredinol" o hawliau y gall yr holl blant a'u teuluoedd mewn ardaloedd o amddifadedd fanteisio arnynt heb brawf modd neu stigma cysylltiedig. Mae tystiolaeth ryngwladol yn dangos y gall ymyrraeth ddwys yn y blynyddoedd cynnar wneud gwahaniaeth gwirioneddol i ganlyniadau.

2. Ddarpariaeth

Ehangu Dechrau'n Deg

Ehangu Dechrau'n Deg yw un o brif ymrwymadau maniffesto 'Pump am Ddyfodol Tecach' sydd i'w gyflawni dros y pedair blynedd nesaf. Mae'r ymrwymiad yn nodi y bydd Llywodraeth Cymru'n:

Dyblu nifer y plant sy'n elwa ar Dechrau'n Deg i 36,000.

Caiff y gwaith o ehangu'r rhaglen ei gyflawni dros sawl blwyddyn er mwyn i ni sefydlu'r seilwaith angenrheidiol, gan gynnwys recriwtio a hyfforddi ymwelwyr iechyd, gweithwyr gofal plant a staff ychwanegol i ddarparu rhaglenni rhianta. Bydd hyn hefyd yn ein galluogi i ddatblygu seilwaith cyfalaf, yn enwedig lleoliadau gofal plant, i gyflwyno'r rhaglen yn ei hardaloedd targed newydd.

Sicrhau cysondeb yn y ddarpariaeth wladol cyn ehangu

Mae swyddogion Llywodraeth Cymru'n gweithio'n agos gydag awdurdodau lleol a'u partneriaid i sicrhau bod y rhaglen yn cael ei darparu'n gyson ledled

Cymru. Mae nifer o awdurdodau eisoes yn llwyddo i sicrhau cysondeb wrth ddarparu'r rhaglen yn unol â'r canllawiau. Fodd bynnag, fel y nodir yn Adroddiad Interim y Gwerthusiad ym mis Hydref 2010, mae yna wahaniaethau'n bodoli o hyd yn y ffordd mae rhai awdurdodau'n darparu'r hawliau.

Mae gwaith yn parhau i gael ei wneud i fynd i'r afael â'r materion sy'n wynebu rhai awdurdodau lleol o ran darparu'r rhaglen yn unol â'r canllawiau. Mae swyddogion yn gweithio gydag awdurdodau lleol unigol ac yn darparu cymorth a chynghor ar ddatrys y materion hynny sy'n effeithio ar allu awdurdodau lleol i sicrhau cysondeb darpariaeth cyn ehangu. Bydd hyn yn hollbwysig i sicrhau dull cyson o ddarparu hawliau craidd ledled Cymru. Dylid nodi bod y gwahaniaethau a nodir uchod yn cyfeirio at yr achosion hynny lle nad yw'r canllawiau'n cael eu dilyn – er enghraifft, lle mae'r ddarpariaeth gofal plant yn gyfyngedig – yn hytrach na'r achosion hynny lle mae'r canllawiau'n caniatáu disgresiwn lleol i deilwra gwasanaethau er mwyn diwallu anghenion penodol mewn cymunedau.

O ganlyniad i ganfyddiadau'r Gwerthusiad Cenedlaethol, rydym yn ymwybodol bod rhai awdurdodau'n ei chael hi'n anodd ymgysylltu â rhai o'r grwpiau mwy anodd eu cyrraedd, gan gynnwys grwpiau sy'n ddifreintiedig yn economaidd-gymdeithasol. Byddwn yn parhau i weithio gydag awdurdodau lleol i sicrhau y gallant ddiwallu anghenion amrywiol yr holl unigolion a chymunedau a gefnogir gan Dechrau'n Deg. Bydd darpariaeth cyfrwng Cymraeg a darparu cymorth sy'n diwallu anghenion cymunedau lleiafrifoedd ethnig yn parhau i fod yn rhan annatod o'r rhaglen.

3. Arian

Cyn 2012/13, mae arian Dechrau'n Deg yn cael ei ddyrannu i bob awdurdod lleol gan ddefnyddio Fformiwla Asesu Gwariant Safonol Gwasanaethau Cymdeithasol Personol Plant, sy'n seiliedig ar bob math o ddangosyddion o'r grŵp oedran 0-18. Er bod y dull hwn o ddsbarthu'r arian wedi galluogi'r rhaglen i gyrraedd nifer o gymunedau difreintiedig ym mhob awdurdod lleol, mae'r data a ddefnyddir i lywio'r dull hwn bellach wedi dyddio. Mae hefyd yn seiliedig ar blant 0-18 oed, nad yw'n cyd-fynd yn dda ag ystod oedran y plant sy'n gymwys i ddefnyddio gwasanaethau Dechrau'n Deg. Er y bydd y ddarpariaeth gyfredol yn parhau i gael ei hariannu fel hyn, er mwyn lleihau anghysondeb yn yr ardaloedd targed cyfredol, diwygiwyd y ffordd o ddyrannu arian i awdurdodau lleol i ehangu'r rhaglen. Bydd arian ar gyfer ehangu'r rhaglen yn deillio o'r amcangyfrif o blant 0-3 oed sy'n byw mewn cartrefi sy'n derbyn budd-daliadau incwm mewn ardaloedd awdurdod lleol. Mae nifer o fanteision i'r dull diwygiedig hwn:

- mae'n ddangosydd procsi ar gyfer tlodi;
- mae'n ddangosydd ar gyfer diweithdra ac yn ddangosydd procsi ar gyfer plant sy'n byw mewn cartrefi gyda rhieni sydd â sgiliau sylfaenol gwael; mae'r ddau beth hyn yn cael effaith negyddol ar ganlyniadau plant;
- mae'n adlewyrchu lefelau absoliwt plant 0-3 oed sy'n byw mewn cartrefi prin o incwm ledled Cymru;

- mae'n defnyddio data o grŵp oedran targed Dechrau'n Deg: teuluoedd â phlant 0-3 oed

Mae cyllideb Dechrau'n Deg ar gyfer y tair blwyddyn ariannol nesaf fel a ganlyn:

Llinell Wariant yn y Gyllideb (BEL) Refeniw Dechrau'n Deg	2011-12	2012-13	2013-14	2014-15
	£40.494 miliwn	£46.494 miliwn	£62.994 miliwn	£72.994 miliwn

Mae dyraniadau dangosol Awdurdodau Lleol yn atodiad A.

Ni ellir ehangu Dechrau'n Deg trwy ddefnyddio refeniw yn unig. Mae yna ryngddibyniaeth gref yn y rhaglen rhwng buddsoddiad cyfalaf a gwariant refeniw; nid yw'n bosibl darparu'r gwasanaethau, a ariennir gan y grant refeniw, oni bai bod y seilwaith cyfalaf angenrheidiol ar waith. Bydd cyfanswm o £6 miliwn o gyllid cyfalaf ar gael dros y ddwy flynedd ariannol nesaf sef 2012-13 a 2013-14. Mae swyddogion yn gweithio'n agos gydag awdurdodau lleol i ddatblygu cynlluniau i ehangu seilwaith cyfalaf Dechrau'n Deg. Bydd y pwyslais ar ddefnyddio adnoddau mewn ffordd greadigol, sicrhau effeithlonrwydd a defnyddio seilwaith cyfredol y sector preifat, y trydydd sector ac awdurdodau lleol.

4. Trefniadau targedu

Ym mis Rhagfyr 2011, cafodd awdurdodau lleol wybod eu dyraniadau ar gyfer 2013-15, eu dyraniadau dangosol ar gyfer 2013-15, niferoedd cap targed¹ a rhestr o'u hardaloedd cynnyrch ehangach haen is a oedd yn cynnwys amcangyfrifon manwl o nifer y plant 0-3 oed a nifer y plant 0-3 oed sy'n byw mewn cartrefi sy'n derbyn budd-daliadau incwm yr awdurdod. Mae'r data hwn yn darparu sail eang i awdurdodau lleol ddechrau nodi eu hardaloedd targed newydd ar gyfer ehangu'r rhaglen. Yn yr LSOAs hyn, mae'n anochel y bydd yna gyfran o blant 0-3 oed nad ydynt yn byw mewn cartrefi sy'n derbyn budd-daliadau incwm ac eraill nad ydynt angen cymorth Dechrau'n Deg. Bydd y rhaglen yn parhau i fod yn seiliedig ar ardaloedd daearyddol a bydd hi'n ofynnol i awdurdodau lleol ddefnyddio gwybodaeth leol i ddiffinio eu hardaloedd targed, ar grynodiadau o blant sy'n byw mewn cartrefi sy'n derbyn budd-daliadau incwm, i sicrhau bod y rhaglen yn cyrraedd y rheini sydd fwyaf angen cymorth.

¹ Ystyr nifer cap yw nifer y plant y disgwylir i awdurdod lleol eu cefnogi trwy'r arian sydd ar gael iddo. Defnyddir y niferoedd hyn i sicrhau dwysedd y rhaglen fel nad yw gwasanaethau'n cael eu gwanhau.

Allgymorth

Er mwyn sicrhau bod gwasanaethau'n cyrraedd y rheini sydd fwyaf angen cymorth, fel rhan o'r gwaith o ehangu Dechrau'n Deg, disgwylir i awdurdodau lleol ddefnyddio gwaith allgymorth i nodi'r teuluoedd hynny nad ydynt yn byw o fewn ardaloedd targed, ond a fyddai'n elwa ar wasanaethau Dechrau'n Deg. Fel hyn, bydd y rhaglen estynedig yn fwy hyblyg ac yn gallu ymateb yn well i anghenion teuluoedd heb gartref parhaol a'r rheini mewn ardaloedd gwledig. Ar gyfer y flwyddyn gyntaf – fel treial lle defnyddir hyblygrwydd lleol – bydd y gwaith allgymorth hwn yn derbyn cymorth ariannol sy'n cyfateb i 2.5% o ddyraniad refeniw awdurdod lleol, gyda theuluoedd yn cael eu hatgyfeirio trwy fecanweithiau atgyfeirio priodol fel y Fframwaith Asesu Cyffredin (CAF) neu Fframwaith Asesu'r Teulu ar y Cyd (JAFF). Byddwn yn gweithio'n agos gydag awdurdodau lleol dros y misoedd nesaf i ddatblygu'r rhan hon o'r rhaglen ymhellach.

5. Cynllunio ar gyfer ehangu

Cafodd awdurdodau lleol wybod eu dyraniadau dangosol ar gyfer 2012-15 ym mis Rhagfyr 2011. Cawsant hefyd y data angenrheidiol i ddechrau cynllunio i ehangu Dechrau'n Deg o fewn eu ffiniau. Caiff y cynlluniau amlinellol eu cyflwyno ar 31 Ionawr 2012 a byddant yn rhoi rhyw syniad o'r hyn y gellir ei gyflawni yn ystod dwy flynedd gyntaf yr ehangu. Dyma'r dyddiadau allweddol yn y broses gynllunio ar hyn o bryd:

31 Ionawr 2012	Awdurdodau lleol i gyflwyno cynllun refeniw manwl ar gyfer blwyddyn ariannol 2012/13 a chynllun cyfalaf amlinellol ar gyfer 2012-15
Mawrth 2012	Llywodraeth Cymru i gyhoeddi canllawiau diwygiedig ar gyfer rhaglen Dechrau'n Deg fel sail i gynlluniau ar gyfer 2013 ymlaen
31 Mai 2012	Awdurdodau lleol i gyflwyno cynllun grant refeniw strategol tair blynedd ar gyfer 2012-15 yn seiliedig ar y canllawiau diwygiedig. Bydd y cynllunio ar gyfer 2012/13 yn broses ailadroddus yn bennaf, gyda swyddogion Llywodraeth Cymru'n gweithio'n agos gyda rhanddeiliaid llywodraeth leol i gytuno ar fanylion cynnar ar gyfer ehangu.

Gwaith datblygu'r gweithlu

Er mwyn cyflawni'r ymrwymiad i ddyblu nifer y plant sy'n elwa ar Dechrau'n Deg, rhaid sicrhau bod yna weithlu priodol ar gael i ehangu'r gwasanaethau, ac yn enwedig bod digon o ymwelwyr ieuchyd (i gynnal y llwyth achos 1:110) a gweithwyr gofal plant ar gael.

Ymwelwyr Iechyd

Er mwyn darparu gwasanaethau ymwelwyr iechyd ar yr un lefel ag a ddefnyddir ar hyn o bryd (h.y. un ymwelydd iechyd i bob 110 o blant), mae asesiad o ofynion yn nodi y byddai angen 160 o swyddi newydd i gyflawni'r ymrwymiad yn y maniffesto. Ar hyn o bryd, mae tua 570 o ymwelwyr iechyd yn y gwasanaeth cyffredinol, felly mae angen ymgyrch recriwtio a hyfforddi sylweddol i sicrhau nifer yr ymwelwyr iechyd sydd eu hangen ar raglen estynedig Dechrau'n Deg.

Mae swyddogion Llywodraeth Cymru'n gweithio'n agos gyda chydweithwyr o Adran y Gweithlu a Datblygu Sefydliadol y GIG, yr Asiantaeth Genedlaethol Arwain ac Arloesi mewn Gofal Iechyd (NLIAH) a darparwyr Addysg uwch i ddatblygu cynllun hyfforddi strategol ar gyfer y gweithlu ymwelwyr iechyd a fydd yn cefnogi gwaith ehangu rhaglen Dechrau'n Deg. Mae ymgyrch recriwtio sylweddol eisoes ar waith i gyflawni nifer yr ymwelwyr iechyd y bydd eu hangen ar raglen estynedig Dechrau'n Deg.

Y gweithlu gofal plant

I sicrhau bod Dechrau'n Deg yn cael ei ehangu'n llwyddiannus, mae angen i awdurdodau lleol sicrhau bod y nifer cywir o arweinwyr a gweithwyr gofal plant ar gael ar yr adeg iawn, eu bod o'r safon iawn a bod ganddynt y cymwysterau priodol. Gofynnwyd i awdurdodau lleol gynllunio i ddatblygu eu gweithlu gofal plant yn barod ar gyfer ehangu'r rhaglen. Bydd y dadansoddiad o ddiweddarau'r asesiadau o ddigonolrwydd gofal plant a gynhelir gan awdurdodau lleol yn helpu i lywio'r broses hon. Bydd hefyd angen ystyried ansawdd y gofal plant, priodoldeb y cymwysterau a faint o hyfforddiant addas sydd ar gael ar lefel genedlaethol.

6. Gwerthuso Dechrau'n Deg

Mae gwerthuso'n allweddol i sicrhau bod ein rhaglenni'n cael effaith ac, yn ddiweddar, cyhoeddais yr adroddiad ar arolwg gwerthuso Ton 1: *'Canfyddiadau arolwg sylfaenol o deuluoedd – mapio anghenion a mesur dylanwad cynnar ymhlith teuluoedd â babanod 7-20 mis oed'* ym mis Rhagfyr 2011.

Mae'r adroddiad wedi darparu gwybodaeth bwysig am anghenion teuluoedd mewn ardaloedd Dechrau'n Deg a'r heriau maent yn eu hwynebu, yn ogystal â dylanwad cynnar y rhaglen. Dangosodd yr arolwg y canlynol:

- Mae teuluoedd yn derbyn mwy o gymorth yn sgil rhaglen Dechrau'n Deg;
- Mae teuluoedd mewn ardaloedd dechrau'n Deg yn derbyn lefelau uwch o gymorth ar gyfer gwasanaethau ymwelwyr iechyd, rhaglenni rhianta ac Iaith a Chwarae (LAP) na'r rheini sy'n byw mewn ardaloedd cymharol;
- Mae rhieni'n teimlo'n fwy cadarnhaol ynglŷn â'r gwasanaethau a'r cymorth a ddarperir iddynt.

- Mae rhieni sydd wedi mynychu grwpiau Dechrau'n Deg penodol yn nodi bod eu hyder fel rhiant wedi gwella, eu bod yn teimlo eu bod yn gallu gwneud penderfyniadau gwell ynglŷn â sut i ofalu am eu baban a bod ganddynt ddealltwriaeth well o ddatblygiad cyffredinol eu plentyn;
- Mae llawer yn nodi eu bod wedi gweld newidiadau cadarnhaol yn ymddygiad eu plentyn ers dilyn cyrsiau rhianta Dechrau'n Deg.

Mae'n ymddangos bod y ffocws ar wella datblygiad iaith wedi bod yn llwyddiannus ac mae llawer o rieni mewn ardaloedd Dechrau'n Deg yn cymryd rhan mewn gweithgareddau dysgu yn y cartref gyda'u plant.

Roedd yr adroddiad yn awgrymu hefyd nad oedd Dechrau'n Deg wedi dangos gwahaniaeth cadarnhaol mewn perthynas â chyfraddau bwydo ar y fron ac imiweiddio a diddyfnu o fewn yr amserlen a argymhellwyd. Fodd bynnag, mae'r amserlenni ar gyfer sicrhau newid mewn ymddygiad rhianta ar lefel teulu a chymuned yn hir yn aml, ac yn sicr yn hirach na'r cyfnod sy'n arwain at yr arolwg o waith maes. O ganlyniad, mae ystod a lefel y newid ymddygiad y gellir ei ddisgwyl gan Dechrau'n Deg adeg cynnal yr arolwg yn gymharol gyfyngedig. Byddaf yn ystyried cynnal gwaith monitro a gwerthuso i olrhain cynnydd ar y dangosyddion hyn a dangosyddion eraill yn y dyfodol.

Mae'r adroddiad ar yr arolwg yn rhan o'r sail dystiolaeth ehangach ar gyfer Dechrau'n Deg ac yn rhan o werthusiad parhaus y rhaglen. Bwriedir cynnal arolwg Ton 2 yn ystod yr haf 2012, a byddwn yn ceisio ymweld â chymaint â phosibl o deuluoedd Ton 1 pan fydd y plant yn hŷn. Yr adeg hon, bydd y teuluoedd yn cael cyfle i fanteisio ar ystod lawnach o wasanaethau Dechrau'n Deg, ac felly bydd yr arolwg o'r ail don yn darparu asesiad llawnach o effaith.

7. Goblygiadau ar gyfer darparu

Mae swyddogion wedi ystyried canfyddiadau arolwg Ton 1 ac Adroddiad Interim y Gwerthusiad Cenedlaethol ac maent yn gweithio gydag awdurdodau lleol a'u partneriaid i nodi enghreifftiau o arfer da. Lle bo'n briodol, caiff yr enghreifftiau hyn eu hadlewyrchu yng nghanllawiau diwygiedig y rhaglen. Bydd swyddogion hefyd yn monitro perfformiad awdurdodau lleol yn drylwyr i sicrhau bod gwasanaethau Dechrau'n Deg yn cael eu darparu i'r plant a'r teuluoedd hynny sydd fwyaf angen cymorth.

Yn ogystal â gweithgarwch gwerthuso hydredol, rwyf hefyd wedi cymeradwyo comisiynu adolygiadau o dystiolaeth i gefnogi'r gwaith o ddarparu cymorth effeithiol i deuluoedd a gweithgarwch datblygiad iaith cynnar, sy'n elfennau craidd o'r rhaglen Dechrau'n Deg. Defnyddir canfyddiadau'r holl weithgareddau ymchwil a gwerthuso, ynghyd â data monitro mewnol, i lywio canllawiau'r rhaglen ac i gefnogi datblygiad Dechrau'n Deg wrth i ni ehangu'r rhaglen.

8. Integreiddio â pholisïau ehangach Llywodraeth Cymru

Mae cysylltiadau ar waith ar lefel polisi a rhaglen i sicrhau bod yr ymrwymiad hwn yn cael ei gyflawni'n llwyddiannus. Mae aelodaeth bwrdd y rhaglen Dechrau'n Deg yn sicrhau bod rhaglenni blaenllaw - gan gynnwys Teuluoedd yn Gyntaf, Gwasanaeth Integredig Cymorth i Deuluoedd a Chymunedau yn Gyntaf – yn cefnogi'r gwaith o ehangu Dechrau'n Deg ac yn gweithio tuag at ddarparu gwasanaeth cyfannol i blant, pobl ifanc a theuluoedd yng Nghymru.

Gwenda Thomas AC

Y Dirprwy Weinidog Plant a Gwasanaethau Cymdeithasol

Annex A

SF/GT/0057/12

Local Authority	2011-12 Dyraniadau	2012-13 Dyraniadau	2013-14 (Indicative) Dyraniadau	2014-15 (Indicative) Dyraniadau
Ynys Môn	£781,628	£823,477	£1,182,183	£1,391,429
Blaenau Gwent	£1,197,463	£1,257,355	£1,770,717	£2,070,178
Pen-y-bont ar Ogwr	£1,617,297	£1,714,236	£2,545,141	£3,029,835
Caerffili	£2,716,042	£2,857,849	£4,073,334	£4,782,367
Caerdydd	£4,844,853	£5,157,418	£7,836,542	£9,399,365
Sir Gaerfyrddin	£1,949,651	£2,057,978	£2,986,498	£3,528,135
Ceredigion	£613,900	£643,469	£896,915	£1,044,759
Conwy	£1,186,173	£1,247,780	£1,775,843	£2,083,880
Sir Ddinbych	£1,081,613	£1,142,877	£1,668,000	£1,974,321
Sir y Fflint	£1,526,181	£1,608,301	£2,312,189	£2,722,790
Gwynedd	£1,167,996	£1,228,780	£1,749,786	£2,053,707
Merthyr Tudful	£1,082,250	£1,140,358	£1,638,431	£1,928,973
Sir Fynwy	£647,482	£678,423	£943,630	£1,098,335
Castell-nedd Port Talbot	£1,956,858	£2,066,832	£3,009,465	£3,559,334
Casnewydd	£2,402,786	£2,534,233	£3,660,924	£4,318,160
Sir Benfro	£1,368,347	£1,437,844	£2,033,532	£2,381,016
Powys	£992,387	£1,041,851	£1,465,830	£1,713,151
Rhondda Cynon Taf	£3,548,173	£3,736,357	£5,349,359	£6,290,277
Abertawe	£3,066,017	£3,243,155	£4,761,483	£5,647,173
Tor-faen	£1,421,567	£1,492,848	£2,103,824	£2,460,228
Bro Morgannwg	£1,354,446	£1,422,434	£2,005,184	£2,345,122
Wrecsam	£1,520,891	£1,610,146	£2,375,190	£2,821,466
Cyfanswm	£38,044,000	£40,144,001	£58,144,001	£68,644,001

SF/GT/0057/12